

دانشگاه پیام نور استان تهران

دانشکده مدیریت و حسابداری
مرکز تهران غرب

بررسی مقایسه ای اثر شاخص های اقتصاد دانایی محور بر رشد اقتصادی برخی کشورهای نفتی و غیرنفتی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته علوم اقتصادی

نگارنده: پریا سرخ دینی

استاد راهنما:

دکتر پروانه کمالی دهکردی

استاد مشاور:

دکتر مینو امینی میلانی

پاییز ۱۳۹۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بسمه تعالی

صور تجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

نام مرکز: تهران غرب

نام دانشجو: پریا سرخ دینی

شماره دانشجویی: ۸۸۰۰۰۱۸۸۲

رشته: علوم اقتصادی

عنوان پایان نامه: بررسی مقایسه ای اثر شاخص های اقتصاد دانش محور بر رشد اقتصادی برخی

کشورهای نفتی و غیرنفتی

تاریخ دفاع: ۱۳۹ / /

نمره و درجه پایان نامه / رساله:

ردیف	سمت	نام و نام خانوادگی	مرتبه	دانشگاه یا مؤسسه	امضا
۱	استاد راهنما				
۲	استاد راهنمای همکار				
۳	استاد مشاور ۱				
۴	استاد داور				
۵	نماینده گروه آموزشی و پژوهشی				

گواهی اصالت، نشر و حقوق مادی و معنوی اثر

اینجانب پریا سرخ دینی دانشجوی ورودی سال ۱۳۸۸ مقطع کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی گواهی می‌نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته‌ام با نقل قول مستقیم یا غیرمستقیم منبع و ماخذ آنرا نیز در جای مناسب ذکر کرده‌ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می‌دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

دانشجو تأیید می‌نماید که مطالب مندرج در این پایان نامه نتیجه تحقیقات خودش می‌باشد و در صورت استفاده از نتایج دیگران مرجع آن را ذکر نموده است.

نام و نام خانوادگی دانشجو: پریا سرخ دینی

تاریخ و امضاء:

اینجانب پریا سرخ دینی دانشجوی ورودی سال ۱۳۸۸ مقطع کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی گواهی می‌نمایم چنانچه بر اساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب، و... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، بانظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب، و... و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

نام و نام خانوادگی دانشجو: پریا سرخ دینی

تاریخ و امضاء:

(کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوآوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می‌باشد.)

تقدیم به روح پدرم

آن سان که شعله‌های آموختن را در من می‌افروخت

و مادرم

که در برابر فروخته ماندن آن جهدمی کرد.

تحقیق حاضر تلاشی است در راستای طرح یکی از موضوعات مهم اقتصادی تحت عنوان "اقتصاد دانش محور" که در کشور های به ظاهر
ثروتمند از منابع طبیعی مغفول مانده است. اگر این پژوهش بتواند باعث حرکت هر چند کوچک در جهت بهبود و بهنگامی با سلسله جنبش های دانیایی
محور در اقتصاد کشور شود، نتیجه راهبانی های دلسوزانه و صبورانه استاد فرزانه ام، سرکار خانم دکتر پروانه کمالی دهلکردی و توجهات ارزنده استاد کرامت‌قدرم
سرکار خانم دکتر مینو اینی میلانی است که سپاس بی دریغ و صمیمانه خود را به ایشان تقدیم می‌کنم. همچنین از خانواده ام که در این مدت مرا همراهی و یاری نمودند نهایت سپاسگزارم.

سرانجام آنکه، کاستی ها و نقایص موجود در این تحقیق متوجه اینجانب بوده و امید است که بتوانم آنها را در طرح های پژوهشی آتی جبران نمایم.

چکیده

الگوی نوظهور اقتصاد دانایی محور (Knowledge based economy) و ورود به عصر دانایی، چندی است که موضوع مباحث اقتصادی-اجتماعی است. نهاده این الگو دانش و کاربرد آن است و در آن رشد استفاده از فناوری های مدرن در صنایع و متعاقب آن رشد کیفی نیروی کار ماهر و افزایش بهره وری از ویژگی های اصلی خواهد بود. اما مقایسه این الگوی جدید با الگوهای قبلی مانند عصر کشاورزی و صنعتی نشان از آن دارد که فعالیت مبتنی بر دانش نیازمند آگاهی ها و آمادگی های پایه ای است که اکثریت وزن آن را سرمایه انسانی کارا تشکیل می دهد. بنابراین در شرایطی که مناسبات جهانی در حوزه اقتصاد بر اساس الگوی اقتصاد دانایی محور سامان می یابد، واردات فناوری و تقلید از کشورهای توسعه یافته بدون توجه به زیرساخت های این الگو، مشکل گشای مسایل اصلی کشورهای نفتی نخواهد بود. بنابراین باید به دنبال راهی اساسی برای ساماندهی وضعیت ورود این دسته از کشورها به عصر دانایی بود.

از سوی دیگر، پدیده "معمای فراوانی" یا "نفرین منابع" با این تصور عمومی که ثروت منابع طبیعی باعث رشد اقتصادی می شود، در تضاد است. در این میان اینکه چرا کشورهای درحال توسعه صادرکننده نفت پس از سود بردن از بزرگترین انتقال ثروت، که تا کنون بدون جنگ رخ داده است، گاهی اوقات گرفتار زوال اقتصادی شده اند، به عنوان یکی از مسایل مطرح در این خصوص است که به صورت های گوناگون توسط محققان دیگر مورد بررسی قرار گرفته است.

یافته های این پژوهش نشان می دهد که طی سال های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۹ (۱۹۹۵-۲۰۱۰ میلادی) رشد اقتصادی کشورها تحت تأثیر شاخص های اقتصاد دانش محور بوده و در همین دوره زمانی اثر این شاخص ها بر رشد اقتصادی کشورهای غیرنفتی بیش از کشورهای نفتی است.

با عنایت به یافته های یاد شده، می توان چنین نتیجه گیری کرد که تحقق رشد اقتصادی بالا فارغ از دارا بودن یا نبودن نفت، نیازمند نیازسنجی های لازم در خصوص زیرساخت های اقتصاد دانش بنیان می باشد، آنچه که اکثر کشورهای نفتی به علت دارایی این ثروت و تصور پیشرفت های اقتصادی همیشگی در سایه نفت از آن غفلت کرده اند.

واژه های کلیدی: اقتصاد دانش محور، رونق نفتی، دولت رانتیر، رانت، شوک نفتی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات تحقیق
۱	۱-۱-مقدمه.....
۲	۲-۱-ابعاد اهمیت تحقیق.....
۳	۳-۱-بیان مسئله.....
۸	۴-۱-سوالات تحقیق.....
۸	۵-۱-فرضیه تحقیق.....
۸	۶-۱-هدف تحقیق.....
۸	۷-۱-روش شناسی تحقیق.....
۹	۱-۷-۱-روش گردآوری اطلاعات و داده ها.....
۱۰	۸-۱-تعاریف مفاهیم و واژگان اختصاصی.....
	فصل دوم: ادبیات تحقیق
۱۲	۱-۲-مقدمه.....
۱۳	۲-۲-مبانی تئوری.....
۱۳	۱-۲-۲-اقتصاد دانایی محور.....
۲۵	۲-۲-۲-اقتصاد منابع.....
۲۵	۱-۲-۲-۲-معمای فراوانی یا نفرین منابع.....
۳۱	۲-۲-۲-۲-روند تشکلات نفتی.....
۳۴	۱-۲-۲-۲-۲-بیماری هلندی:عدم کفایت تبیین های اقتصادی.....
۳۷	۲-۲-۲-۲-۲-بی ثباتی درآمدهای نفتی.....
۴۱	۳-۲-۲-۲-۲-حکمرانی ضعیف.....
۴۷	۴-۲-۲-۲-۲-ظرفیت نهادی محدود.....
۵۰	۳-۲-پیشینه تحقیق.....
۵۰	۱-۳-۲-گروه اول: مطالعات داخلی.....
۵۵	۲-۳-۲-گروه دوم: مطالعات خارجی.....

فصل سوم: روش تحقیق

۶۳	.....۱-۳-مقدمه
۶۴	.....۲-۳-طرح مسئله پژوهش
۶۵	.....۳-۳-فرضیه تحقیق
۶۵	.....۴-۳-نوع تحقیق
۶۵	.....۵-۳-قلمرو تحقیق
۶۶	.....۶-۳-محدودیت های آماری تحقیق
۶۶	.....۷-۳-جامعه آماری و حجم نمونه
۶۷	.....۸-۳-نحوه جمع آوری اطلاعات
۶۸	.....۹-۳-تعریف متغیرها
۶۸	.....۱-۹-۳-متغیر وابسته تحقیق
۶۸	.....۲-۹-۳-متغیرهای مستقل تحقیق
۷۱	.....۳-۱۰-روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۷۱	.....۱-۱۰-۳-روش رگرسیونی با داده های پنل
۷۱	.....۲-۱۰-۳-داده های پنل
۷۲	.....۳-۱۰-۳-آزمون اثرات ثابت یا تصادفی
۷۴	.....۴-۱۰-۳-آزمون معنی دار بودن مدل
۷۵	.....۵-۱۰-۳-آزمون معنی دار بودن متغیرهای تحقیق
۷۶	.....۶-۱۰-۳-مفروضات رگرسیون کلاسیک
۸۰	.....۷-۱۰-۳-آزمون های گرافیکی

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل اطلاعات

۸۱	.....۱-۴-مقدمه
۸۱	.....۲-۴-آمارهای توصیفی
۸۶	.....۳-۴-آمار استنباطی
۸۶	.....۱-۳-۴-آزمون f لیمر
۸۷	.....۲-۳-۴-آزمون هاسمن
۸۷	.....۳-۳-۴-برآورد به روش رگرسیون ترکیبی با استفاده از داده های پنل

۸۷	.....۴-۳-۳-۱-برآورد مدل تحقیق برای کلیه کشورها.....
۹۱	.....۴-۳-۳-۲-برآورد مدل تحقیق در کشورهای نفتی.....
۹۴	.....۴-۳-۳-۳-برآورد مدل تحقیق در کشورهای غیرنفتی.....
۹۶	.....۴-۴-آزمون های مورد نیاز برای تخمین مدل رگرسیونی.....
۹۶	.....۴-۴-۱-آزمون خودهمبستگی بین اجزای خطا(باقیمانده های مدل).....
۹۹	.....۴-۴-۲-پایداری مدل برآورد شده.....
۹۹	.....۴-۴-۲-۱-آزمون دیکی فولر.....
۱۰۰	.....۴-۴-۲-۲-آزمون های گرافیکی CUSUM.....
۱۰۲	.....۴-۵-آزمون فرضیه ها و تجزیه و تحلیل یافته های پژوهش.....

فصل پنجم: جمع بندی، نتیجه گیری و پیشنهادات

۱۰۴	.....۵-۱-مقدمه.....
۱۰۴	.....۵-۲-خلاصه فصول.....
۱۰۷	.....۵-۳-نتایج و یافته های پژوهش.....
۱۰۷	.....۵-۳-۱-نتایج حاصل از آمار توصیفی.....
۱۰۷	.....۵-۳-۲-نتایج حاصل از آمار استنباطی.....
۱۱۰	.....۵-۴-بررسی نتایج فرضیات تحقیق.....
۱۱۰	.....۵-۵-نتیجه گیری و پیشنهادات.....
۱۱۲	.....۵-۶-پیشنهادات برای مطالعات آتی.....

۱۱۴ منابع تحقیق.....

پیوست ها

۱۱۹	.....پیوست الف: آزمون F لیمر.....
۱۱۹	.....پیوست ب: آزمون هاسمن.....
۱۲۰	.....پیوست پ: برآورد مدل برای کلیه کشورها.....
۱۲۱	.....پیوست ت: برآورد مدل برای کلیه کشورها با رفع ناهمسانی واریانس.....
۱۲۲	.....پیوست ث: ADF باقی مانده ها برای کلیه کشورها.....

- ۱۲۲ ..... پیوست ج: ADF باقی مانده ها برای کشورهای نفتی
- ۱۲۳ ..... پیوست چ: ADF باقی مانده ها برای کشورهای غیرنفتی
- ۱۲۴ ..... پیوست ح: برآورد مدل در کشورهای نفتی
- ۱۲۵ ..... پیوست خ: برآورد مدل در کشورهای غیرنفتی
- ۱۲۶ ..... پیوست د: آزمون لون

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۶۰	جدول: ۱-۲- خلاصه پیشینه تحقیق.....
۷۰	جدول: ۱-۳- معرفی متغیرهای مستقل تحقیق.....
۸۱	جدول: ۱-۴- آمار توصیفی رشد اقتصادی در کشورهای نفتی و غیرنفتی.....
۸۲	جدول: ۲-۴- آمار توصیفی رژیم نهادی و انگیزش اقتصادی و زیر شاخصهای آن در کشورهای نفتی.....
۸۲	جدول: ۳-۴- آمار توصیفی رژیم نهادی و انگیزش اقتصادی و زیر شاخصهای آن در کشورهای غیرنفتی.....
۸۳	جدول: ۴-۴- آمار توصیفی زیربنای تکنولوژی و ارتباطات و زیر شاخصهای آن در کشورهای نفتی.....
۸۳	جدول: ۵-۴- آمار توصیفی زیربنای تکنولوژی و ارتباطات و زیر شاخصهای آن در کشورهای غیرنفتی.....
۸۴	جدول: ۶-۴- آمار توصیفی نوآوری و اتخاذ تکنولوژی و زیر شاخصهای آن در کشورهای نفتی.....
۸۴	جدول: ۷-۴- آمار توصیفی نوآوری و اتخاذ تکنولوژی و زیر شاخصهای آن در کشورهای غیرنفتی.....
۸۵	جدول: ۸-۴- آمار توصیفی آموزش و پرورش و زیر شاخصهای آن در کشورهای نفتی.....
۸۵	جدول: ۹-۴- آمار توصیفی آموزش و پرورش و زیر شاخصهای آن در کشورهای غیرنفتی.....
۸۶	جدول: ۱۰-۴- نتایج حاصل از آزمون f لیمر.....
۸۷	جدول: ۱۱-۴- نتایج آزمون هاسمن (انتخاب بین اثرات ثابت و تصادفی).....
۸۸	جدول: ۱۲-۴- نتایج حاصل از برآورد اولیه مدل برای کلیه کشورها.....
۸۹	جدول: ۱۳-۴- نتایج حاصل از برآورد نهایی مدل برای کلیه کشورها.....
۹۱	جدول: ۱۴-۴- نتایج حاصل از برآورد مدل برای کشورهای نفتی.....
۹۴	جدول: ۱۵-۴- نتایج حاصل از برآورد مدل برای کشورهای غیرنفتی.....
۹۷	جدول: ۱۶-۴- نتایج حاصل از آماره دوربین واتسون.....
۱۰۰	جدول: ۱۷-۴- نتایج حاصل از تست پایایی خطاهای مدل.....
۱۰۲	جدول: ۱۸-۴- میانگین GDP در هر دو گروه از کشورها.....
۱۰۳	جدول: ۱۹-۴- نتایج حاصل از آزمون لون.....
۱۰۳	جدول: ۲۰-۴- نتایج حاصل از تفاوت میانگین دو گروه.....

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۹۷	نمودار: ۴-۱-هیستوگرام نرمال خطاهای مدل تحقیق برای کلیه کشورها.....
۹۸	نمودار: ۴-۲-هیستوگرام نرمال خطاهای مدل تحقیق برای کشورهای نفتی.....
۹۸	نمودار: ۴-۳-هیستوگرام نرمال خطاهای مدل تحقیق برای کشورهای غیرنفتی.....
۱۰۰	نمودار: ۴-۴-آزمون CUSUM مدل تحقیق برای کلیه کشورها.....
۱۰۱	نمودار: ۴-۵-آزمون CUSUM مدل تحقیق برای کشورهای نفتی.....
۱۰۱	نمودار: ۴-۶-آزمون CUSUM مدل تحقیق برای کشورهای غیرنفتی.....

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه:

شکاف بین کشورهای توسعه یافته و توسعه نیافته معمولاً یکی از مهمترین موضوع های مورد بحث محافل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بوده است. این شکاف از زمان وقوع انقلاب صنعتی آغاز شد و با گذشت زمان بیشتر و بیشتر شد تا موج دوم انقلاب صنعتی که باعث تشدید دوباره آن گردید. امروز نیز جهان مواجه با موج سوم است که باعث ورود به عصری شده که از آن تحت عناوینی چون عصر اطلاعات، عصر دانایی، عصر خدمات و عصر اقتصاد بی وزن یاد می شود. پایه و اساس شکل گیری چنین دوره ای تولید، توزیع و کاربرد فزاینده و شدید دانش است. در واقع امروز در هر زمینه و بخشی، نهاده دانش حرف اول را زده و نحوه و میزان استفاده از سایر نهاده ها تحت تاثیر آن قرار گرفته اند. اکنون بحث بر سر آن است که امروز چگونه می توان فاصله بین کشورهای پیشرو و عقب مانده را کم کرده و نهایتاً از بین برد. البته این در حالی است که کشورهای پیشرو نیز در ابتدای راه هستند و اگر گروه کشورهای عقب مانده بتوانند به راهکاری عملی و موثر دست یابند، می توانند در ادامه راه در کنار آنها باشند (چهاربند: ۱۳۸۸: ۱).

از سوی دیگر، رشد اقتصادی همواره یکی از چالش های اقتصادی کشورهای در حال توسعه در دوره بعد از جنگ جهانی دوم بوده است. به رغم تلاش هایی که اقتصاددانان برای درک عوامل مؤثر بر رشد اقتصادی به عمل آورده اند به گفته سالا - آی - مارتین عوامل رشد هنوز به صورت یکی از معماهای دانش اقتصادی به شمار می رود (کمالی دهکردی: ۱۳۸۸: ۱).

این تحقیق برآن است تا موضوع رشد اقتصادی در گروه کشورهای نفتی و غیرنفتی را از منظر شاخص های اقتصاد دانش محور مورد بررسی قرار دهد. در این راستا و در ادامه کلیات تحقیق ارائه شده است. همچنین در فصل دوم ادبیات تحقیق مورد نظر است که در دو بخش مبانی

تئوری و پیشینه تحقیق شرح داده می شود. گفتنی است در قسمت مبانی تئوری نیز با توجه به در نظر داشتن موضوع تحقیق که همان ارتباط میان دو بخش اقتصاد دانش محور و اقتصاد منابع است، به بیان موضوعات تئوریک در این حیطه پرداخته ایم. فصل سوم نیز شامل مبانی نظری تحقیق می باشد. در این فصل شاخص های اقتصاد دانش محور، گزارش شده توسط بانک جهانی معرفی شده و همچنین چگونگی استفاده از این شاخص ها در تحقیق به بررسی گذارده شده است. در ادامه در فصل چهارم مدل اقتصادسنجی مناسب تشریح گردیده و میزان و نوع تأثیرگذاری شاخص ها بر رشد اقتصادی برخی کشورهای نفتی و غیرنفتی مورد ارزیابی قرار گرفته است. در پایان نیز، در فصل پنجم به جمع بندی، نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات پرداخته شده است.

۱-۲ ابعاد اهمیت تحقیق:

مهمترین بعد تحقیق تلاش برای فهم ساز و کارهای تطابق با تحولات دنیاست. با داشتن تجربه عقب ماندگی از کشورهای توسعه یافته در موجهای اول و دوم انقلاب صنعتی، به جاست که در موج سوم هوشیار بود تا بتوان ما نیز در این دوره جزء کشورهای پیشگام قرار گرفته و یا حداقل از کشورهای دیگر در این عرصه عقب نمانیم (چهاربند: ۱۳۸۸: ۲).

از دیگر ابعاد اهمیت تحقیق آن است که در کشورهای در حال توسعه دارای منابع نفتی، بخش مربوط به نفت اثر مهمی بر عملکرد اقتصادی و سایر امورشان دارد و این منابع نه تنها تا سالهای آینده کماکان وجود دارند بلکه وابستگی به سوخت های فسیلی همچنان ادامه خواهد

داشت. لذا بررسی این موضوع به رغم مطالعات فراوان صورت گرفته، همچنان حائز اهمیت فراوان است (اله قلی: ۱۳۹۰: ۶).

به منظور درک بهتر موضوع، به بررسی و مقایسه اثر شاخص های اقتصاد دانش محور بر رشد اقتصادی برخی کشورهای نفتی (ایران، ونزوئلا، الجزایر، اکوادور، کویت و قطر) و غیر نفتی (چین، کره جنوبی، مالزی، هند، فیلیپین و هنگ کنگ) می پردازیم و به این ترتیب به دنبال پاسخ دادن به سوالاتی از این قبیل هستیم: تحقق اقتصاد دانش محور تا چه حد و چگونه بر رشد اقتصادی کشورها تاثیرگذار است؟ آیا درآمد حاصل از فروش نفت می تواند به تنهایی نقش تعیین کننده ای در رشد اقتصادی کشورهای نفتی داشته باشد؟ و اگر عوامل دیگری در دستیابی به اقتصادی پویا و دانش محور تاثیرگذار است علت های عدم بهره وری مناسب کشورهای نفتی چیست؟ این تحقیق برآن است تا با توجه به تحولات اقتصادهای پیشرو و با استفاده از شاخص اقتصاد دانش محور که توسط بانک جهانی تهیه می شود، پاسخ این پرسش ها را بیابد.

۳-۱ بیان مسئله :

اینکه تملک داشتن نفت فرصت هایی برای سود یا زیان بردن استثنایی ایجاد می کند غیرقابل تردید است. نفت در قرن بیستم جایگزین سایر منابع مهم سوخت شده است چون به محض اینکه کشف شد هزینه های استخراج، توزیع و استفاده از آن نسبتاً اندک بود (کارل: ۱۳۸۸: ۸۹). با این وجود، بسیاری از صادرکنندگان منابع معدنی به خصوص صادرکنندگان نفت در طول چند دهه اخیر با وجود دریافتی های عظیم ناشی از رونق نفتی، بسیار ضعیف تر از کشورهای فاقد منابع طبیعی عمل کرده اند. در این میان نیز کشورهایی وجود

داشته اند که توانسته اند به نحو مطلوبی از این درآمدهای رونق نفتی بهره ببرند، اما در حالت کلی نتایج بسیار ناامیدکننده بوده است (اله قلی: ۱۳۹۰: ۳).

بحث درباره نفرین منابع و آثار متناقض فراوانی منابع بر رشد اقتصادی کشورها، سابقه طولانی دارد و ناتوانی دولت ها در تبدیل منابع طبیعی به یک دارایی مولد و با ارزش، از حیرت آورترین مسائل مطرح در مباحث توسعه می باشد. اینکه چرا به رغم فراهم شدن شرایط لازم برای دستیابی به رشد اقتصادی بالاتر و بهبود در کیفیت زندگی مردم، آنچه مشاهده شده عمدتاً عملکرد اقتصادی ضعیف برای اغلب کشورهای صاحب منابع بوده است، هنوز از پیچیده ترین موضوعات می باشد (خیرخواهان: ۱۳۸۲: ۴۶).

مانسروسلن که مدت طولانی از زندگی پژوهشی خود را صرف بررسی دلایل ظهور و سقوط ملت ها نموده، دو احتمال برای اختلاف شدید درآمد سرانه بین کشورها مطرح کرده که اولین احتمال تفاوت به اختلاف در برخورداری از منابع اعم از طبیعی، سرمایه ای و یا انسانی برمی گشته است، به گونه ای که برخورداری بیشتر، منجر به درآمد بالاتر می گردید و دومین احتمال به تفاوت در سیاست ها و نهادها باز می گشت. وی با انجام آزمون تجربی موارد متعدد ثابت می کند که تفاوت در موهبت های اولیه، تفاوت های شدید درآمد سرانه بین کشورها را نمی تواند به خوبی توضیح دهد و در نتیجه احتمال دوم به نحو بهتری می تواند این اختلاف را تبیین کند (خیرخواهان: ۱۳۸۲: ۴۶-۴۷). در حال حاضر اجماع عمومی وجود دارد که فراوانی منابع نه تنها کلید موفقیت در دستیابی به رشد اقتصادی نیست بلکه بخاطر ایجاد شرایط خاص در کشورها، ممکن است راهی به سوی انحطاط و شکست آنان نیز باشد (اله قلی: ۱۳۹۰: ۳).

مسئله اصلی تحقیق حاضر بررسی چگونگی تضاد معمای فراوانی یا بلای منابع است با این تصور عمومی که ثروت منابع طبیعی باعث رشد اقتصادی می شود. مطابق این دیدگاه، منابع طبیعی فراوان، اختلالات اقتصادی و سیاسی را تحمیل می کند که رشد اقتصادی را در بلندمدت کاهش می دهد، اگرچه رونق و رفاه کوتاه مدتی را نیز به وجود می آورد. معدود کشورهای نفتی پیدا می شوند که رشد اقتصادی آنها بالاتر از میانگین کشورهای فاقد منابع طبیعی باشد (کارل: ۱۳۸۸: ۱۲).

در این تحقیق به این پرسش که چرا دولت های صادر کننده نفت مثل ایران، ونزوئلا، الجزایر که تفاوت زیادی با هم دارند، در خلال رونق های عظیم نفتی دهه ۱۹۷۰ میلادی، مسیرهای توسعه مشترکی را انتخاب کردند و گرفتار نتایج یکسان اقتصادی شدند، پاسخ داده می شود (کارل: ۱۳۸۸: ۱۲). در ساده ترین و اقتصادی ترین روایت از بلای منابع، بیماری هلندی اتفاق می افتد. منظور این که وقتی دلارهای نفتی و نقدینگی وارد اقتصاد این کشورها می شود، قیمت کالاها و خدمات غیرقابل مبادله - مثل ساختمان های تجاری و مسکونی، خدمات واسطه ای، مشاوره ای و آموزشی - که قابل وارد کردن نیستند، بالا می رود.

وقتی قیمت این کالاها و خدمات بیش از حد گران می شود، انواع محصولاتی که از آنها در تولید خود استفاده می کنند قادر به رقابت در صحنه بین المللی نیستند. تولیدات کشاورزی برای صادرات کاهش می یابد. تولیدات صنعتی برای صادرات، - که موتور رشد ببرهای آسیا بود - هرگز جوانه نزده و قطعاً ثمرده نمی شود. بنابراین، دولت سعی می کند با درآمد نفت به این کارخانه ها یارانه بدهد، و با سایر دخالت ها و اختلالات در بازار، عدم مزیت هزینه ای صنایع

نوزاد را خنثی کند. در این حالت، صنایع نوزاد هرگز بالغ نمی شوند اگرچه با یارانه های دولتی هر روز فربه تر می شوند (کارل: ۱۳۸۸: ۱۲).

بنابراین، دو تغییر عمده ای که محور بحث است و آثارش روی رشد اقتصادی دیده شده است یعنی انقلاب دانایی و شکوفایی درآمد نفتی می باشد، که در تعامل با یکدیگر دیدنشان حائز اهمیت است.

به طور خلاصه، رشد اقتصادی و به تبع آن توسعه اقتصادی در هر کشور در گرو ظرفیت و توان تولیدی آن کشور است و دو عامل اصلی در شکل گیری ظرفیت و توان تولیدی هر کشور، میزان انباشت سرمایه انسانی و سرمایه فیزیکی است. در بین این دو عامل، سرمایه گذاری در نیروی انسانی علت و شرط لازم برای شکل گیری، تکوین و تکامل دیگری است، اگرچه این دو نقشی تکمیل کننده دارند و نه جایگزینی، شواهد متعدد از تجربه کشورهای پیشرفته مویید این مطلب است که جوامعی که بر کیفیت نیروی انسانی، یعنی داشتن انسانهای سالم و با تخصص و ماهر، تاکید و توجه نموده اند، به پیشرفت های چشم گیری نایل شده اند و در بین این جوامع آنهاییکه به تحقیقات و پژوهش ها و کاربرد عملی آنها به معنای اعم آن و به ویژه به تحقیقات در علوم پایه بطور خودجوش و فراگیر روی آورده اند، جایگاه ویژه ای در صحنه توازن قدرت سیاسی-اقتصادی جهان دست یافتند. (محمود متوسلی: ۱۳۷۰: ۲۴)

پروفسور تئودور شولتز، برنده جایزه نوبل، که به پدر «نظریه سرمایه انسانی» معروف شده است، در تحقیقی نشان می دهد که یک عامل تعیین کننده در تضمین رفاه انسان، سرمایه گذاری در مردم و دانش است. او این دیدگاه رایج اما نادرست را که محدودیت های فضا، انرژی، زمین های کشاورزی و دیگر منابع زمین، محدودیت های تعیین کننده رفاه انسان می باشند را رد می کند. در مقابل نشان می دهد که توانایی